

Inför den stundande julen erinra vi oss Erik Axel Karlfeldts dikt

GAMMAL JUL

*En gammal Jul! Du minnes och du tänker.
Du ser, hur festligt varje koja blänker,
och du ser kärven i det vita trädet
och talg åt mesarna på fönsterbrädet.
På alla golv det dansas och det vimlar
och sjunges mot den mörkaste av himlar —
så visst som aldrig världens rymd kan tjockna
så djupt, att Julens bloss däruppe slockna.
En gammal Jul,
då hemmets stjärna lyser sjufalt gul.*

*En gammal Jul, då knäpper det på logen.
En osedd tjänarskara pysslar trogen
med blanka hästarna och feta nöten,
och jordens vättar få sin del av gröten.
I goda makters vård står markens gröda
med överflöd till djurs och mänskors föda —
så visst som aldrig ymnighet skall tryta
för dem, som idogt sina tegar bryta.
En gammal Jul
med krubbans återsken i varje skjul.*

*En gammal Jul, du öppnar bokens knäppen
och gamla sånger komma dig på läppen,
och tyst du önskar frid åt fjärran länder,
där vilda fränder stå i blod mot fränder,
och prisa våra kristna nejdens seder,
där folk för folk i välment jultid beder —
så visst som aldrig en granat skall falla,
vid Betlehem, där tecknet brann för alla,
En gammal Jul,
förr än vår nötta värld vart ny och ful.*

KUSTBON

Organ för Estlandssvenskarna i Sverige.
Utgiven av Svenska Odlingens Vänner bland
estlandssvenskar i Sverige.

Ansvarig utgivare: *Manfred Nyman.*

Redaktör: *Edvin Lagman.*

Red.-sekr.: *Rita Rosen.*

Red.-kommitté: *Viktor Aman, Lars Broman, Ger-
hard Hafström, Anton Vesterberg.*

Red. och Exp.: Tunnelgatan 23, 3 tr., Stockholm,
tel. 11 35 00, 11 57 21.

Kustbons postgiro: 19 72 07.

Utkommer 1948 med sex nummer.

Prenumerationspris 1948 3 kr.

Annonspis: 1/1 200:—, 1/2 115:—, 1/4 60:—,
1/8 35:—

Förlovnings-, födelse- och vigselannonser 5 kr.

Dödsannonser 15 kr.

Härnösand 1948. Härnösands Boktryckeri Aktiebolag

KUSTBON

utkommer även under 1949 med sex nummer. Det blir därmed den sjätte årgången av tidningen här i Sverige och det fjärde året i följd med S. O. V. som utgivare. Nu, liksom vid flertalet tidigare tillfällen, är Kustbons fortsatta tillvaro osäker. I sin senaste årsberättelse framhöll S. O. V., att man kunde ifrågasätta tidningens existens under 1949 och framhöll då som främsta orsak bristen på material. Även om situationen i detta avseende ej ljusnat nämnvärt under det senaste halvåret, har föreningen funnit en egen tidning för estlandssvenskarna och deras vänner vara av sådan betydelse, att den ej får upphöra. Den är dock en mycket värdefull förbindelselänk mellan många estlandssvenska familjer runt hela Sverige. Värdefullt stoff, som kan publiceras i Kustbon saknas ej. Många kulturhistoriska artiklar skulle säkerligen uppskattas av den nu levande generationen, men måhända ännu mer av kommande släktled. Förstör därför ej gamla nummer av tidningen, utan tänk på att Era barn och barnbarn kunna inhämta många värdefulla uppgifter om sina förfäder i dessa. Framhållas bör att familjenotiserna, som med rätta av många röna en särskild uppskattning, ej enbart ha sitt dagsaktuella värde. De utgöra framförallt material för framtida forskning i estlandssvenskarnas födelse- och dödsantal, antalet ingångna äktenskap m. m. Det är således mycket viktigt att *alla* estlandssvenskar bidra till att göra denna statistik så fullständig som möjligt.

Det är självfallet ej tillräckligt med att utgivaren vinnlägger sig om tidningen. Läsekretsens eget intresse och uppmuntran är av den allra största betydelse. Positiv kritik är alltid välkommen och kommer i möjligaste mån att beaktas. Däremot är det värdelöst att enbart kritisera, om man ej samtidigt talar om hur bristerna bära avhjälpas. I detta sammanhang bör framhållas, att tidning-

ens redaktör är så gott som oavlönad och att man därför ej kan fordra, att denne skall ägna all sin lediga tid åt tidningen. Likaså har redaktionen ej haft möjlighet att honorera artiklarna. Skulle det visa sig omöjligt att få bidrag utan ersättning, vilket emellertid är osannolikt, finns ingen annan utväg än att antingen höja prenumerationsavgiften eller, vilket naturligtvis är att föredra, försöka värva så många nya prenumeranter som möjligt. En upplaga på c:a 1.000 måste dock anses för liten i förhållande till de c:a 7.500 estlandssvenskarna i Sverige. Vidare utgöres ju en hel del av prenumerantstocken av rikssvenskar. S. O. V. hoppas, att antalet prenumeranter skall öka avsevärt under det kommande året och att framförallt föreningens medlemmar bidra till att värva nya prenumeranter. Likaså hysa utgivarna den förhoppningen, att så många som möjligt aktivt bidra till att göra tidningens innehåll värdefullt och omväxlande. Slutligen bör kanske framhållas, att Kustbon är en opolitisk tidning, varför något ställningstagande till en eller annan politisk riktning självfallet ej får förekomma.

Fina studieprestationer

För några veckor sedan ha två unga estlandssvenskar, Ivar Stenberg från Rikull och Ivar Storholm från Ormsö, under festliga former på restaurang Gillet i Stockholm fått motta gesällbrev som bevis på goda kunskaper inom sina resp. yrken.

Båda utexaminerades i våras från Vanföreanstaltens yrkesskola efter fyra års skolgång och avlade härefter sina gesällprov. Stenberg har gått billackerarvägen och Storholm har utbildat sig till målare.

Under festligheten erhöll Ivar Stenberg förutom det fina gesällbrevet Hantverksföreningens silvermedalj samt Sveriges Målaremästares Riksförbunds premiediplom jämte premier på 75 kronor från vardera organisationen. Målarmästarnas diplom utdelades för övrigt för första gången.

I en intervju i Svenska Dagbladet säger Stenberg, att yrkesutbildningen i Sverige är hård och fordrar en god portion både ambition och flit, men i gengäld ger den kunskaper, som hålla i alla väder. Det lönar sig att lägga ned möda på en god utbildning och kunskaper äro icke tunga att bära.

Riktigheten i detta sista uttalande bevisas av att den knappt 20-åriga Ivar Stenberg numera arbetar som verkmästare på Kungsholms Bilexpress' moderna billackerarverkstad på Stora Essingen.

Kustbon ber att få lyckönska de båda duktiga unga männen.

* * *

Föreståndaren för Ersta diakonissanstalt, hovpredikanten Sven Danell, har utnämnts till kyrkoherde i Västra Tunhem i Västergötland.

* * *

Från S:t Eriks sjuksköterskeskola har frkn Lucia Laving, Österby, utexaminerats.

JUL PÅ ORMSÖ I GAMMAL TID

av Lars Lindström

Julen har alltid varit en traditionsrik högtid i olika länder och hos skilda folk. Även hos den fåtaliga estlandssvenska folkgruppen var julfirandet förbundet med särpräglade traditioner.

Nedskrivaren av dessa rader skall försöka återge julfirandet på Ormsö före omdaningstiden, d. v. s. före 1873, då läraren, missionären och socialrevolutionären Lars Johan Österblom började sin verksamhet på ön. Uppgifterna äro tagna ur minnets album, från mina egna föräldrars och deras äldre grannars muntliga berättelser. För att kunna fira jul på ett värdigt sätt i gammal tid fordrades noggrann eftertanke nästan hela året. Det var smådetaljer i julfirandet, som krävde långa förberedelser. Julen var årets största högtid, och sättet att fira den ansågs vara avgörande för lycka och välgång under det kommande året. Det var då ej att undra på, att man självmant gjorde allt vad man kunde och litet till för att nå bästa möjliga resultat. Det varken knusslades med medel eller sparades på möda, ty det gällde ju julen. Den skulle firas så, att det både syntes och hördes samt kändes en lång tid framåt.

Bomull var en vara, som på den tiden ej fördes i den fria handeln, men ormsöborna visste, var den kunde uppbringas. Det fanns i Reval en handlande, som kallades Rost-Hans. Denne stod i förbindelse med hamnarbetare, vilka hade en högt uppdriven färdighet i att skaffa undan av denna vara, som de sedan avyttrade till köpmanen. Ormsöborna voro gärna sedda kunder, ty de ägde större skicklighet i att dölja smuggelvaror än fastlandsborna, detta som en följd av talrika episoder med rättvisans företrädare under finlands- och preussenresor. Bomull behövdes till veckor i julljus, och därför var den viktigaste uppgiften under resan till Reval — när denna än inträffade — att sätta sig i förbindelse med Rost-Hans. En annan oumbärlig detalj var julgäddan. Varje omtänksam husmor hade alltid en julgädda i gott förvar. Fick man under tiden en färskare gädda, byttes den gamla ut, men julgäddan skulle alltid finnas till reds. Prästen skulle ha sin tribut till julen och klockarn och "gobben" fingo ej bli glömda. Självmant skulle man ha tilltugg till julbrännvinet, och därtill var rökt gädda utmärkt. Ett knippe hampa till klocksträng i kyrkan skulle också läggas undan på hösten. Vid höstslakten skulle färtalgen läggas upp till torkning i stugan. När den var torr, hackades och smältes den. Sedan förvarades den i en bytta, som vanligen hängdes upp i taket i storstugan, där den fick vara till strax före jul, då julljus stöptes. Man kunde i alla stugor före jul se ljustalgen hänga i taket över spisen, ty den måste förvaras på ett torrt ställe, då den annars lätt möglade. Ju torrare talg, desto bättre ljus.

En av de viktigaste ingredienserna i julförråden var dryckesvarorna. Brännvinet var även vid andra tillfällen under hela året flitigt använt; det hörde nästan — jämte det grova rågbrödet — till den dagliga kosten. Det senare kunde många gånger ta slut och då, ja då . . . , men nu ska vi hålla oss till julfirandet. Den myckenhet brännvin, som behövdes för julfirandet, kostade ganska dryga pengar. Men det fanns en möjlighet att få det billigt, nämligen i Memel. Resan dit var förenad med stora risker men gjordes ändå årligen. Man brände kalk och sålde denna i Finland. Finnmarken växlades med tanke på Memel till guldrubler, ty exportspriten skulle betalas i guld. Resan med de små båtarna i höstmörkret var redan i och för sig riskfylld, men en ännu större fara utgjorde den ryska tullvakten. Det blev ej roligt för den som åkte fast. Vid sådana tillfällen blev det sorg i huset. Arbetet med kalken hade utförts gemensamt tillsammans med kvinnorna, och råkade männen illa ut med lasten från Memel, så var förlusten också gemensam. Kommo de däremot väl i hamn, så gick byn man ur huse för att lossa lasten och lura gränsbevakningen. Många lustiga historier berättades om sådana händelser.

Advent var heligt, och under denna tid måste lugn iakttagas. Man gjorde julförberedelserna i stillhet. Grisen slaktades och julljus stöptes. Man brände annars under vinterhalvåret pärtor, men till julen skulle det vara ljus. Vid tomasmiss, tre dagar före jul, bryggdes ölet. Maltet bereddes vanligen redan under sommaren, om man själv hade säd. Andra fingo göra detta på hösten, medan man eldade i rian, så att maltet kunde torka. Brödet bakades dagen före julafton, då vanligen kyrkans trio, förmyndaren som representant för prästen, klockarfar i egen hög person samt *gobben* infunno sig hos *länsman* (byäldsten) för att få sin tribut av julförråden. Prästen hade rätt till två rökta gäddor, en knippa hampa och ett talgljus av varje bonde. *Kästan* (klockaren) brukade sätta sig i högsätet i stugan, på fönsterbänken, över vilken ett *teld* (en rutig filt) lagts. Det var självklart att han som kyrkans förnäme representant skulle få den största gäddan. *Gobben*, som den tredje i följet, fick nöja sig med den minsta gäddan. Men det blev ändå rätt mycket, när alla bönder erlagt sin *sjulaskatt*.

Till julens obligatoriska rätter hörde även korven. Denna utgjordes av korngrynskorv, av vilken avsevärda mängder stoppades färdiga. Gröten kokades två eller tre dagar före julafton, och morgonen därpå gingo kvinnorna tidigt upp för att stoppa gröten i korvskinnen. Detta kallades *gära korv* och tillgick så, att man trädde ett *gröthorn* i en ändan på korvskinet och med fingrarna stoppade in gröten genom hornet. Barnen brukade vara nyfikna och ville gärna vara med och peta på de

*En glad jul och ett gott nytt år tillönskas
Kustbons läsare och S. O. V:s medlemmar*

härliga korvarna, som kunde likna allt möjligt. Men de motades bort av de myndiga korvmakarna. När korvarna voro färdiga, kände man, att julen var kommen. Julfirandet inleddes med bastubad. Klockan tolv skulle bastun vara i ordning att ta emot de manliga besökarna. De yngre telningarna tänkte alltid med fasa på julbastun, ty då kunde det bli *julgås*, om man ej varit snäll under året. Och vem av de unga kunde bestå provet när det gällde en så lång tid som hela året, i all synnerhet som man vid minsta förseelse hotades med *julgås*. Denna kom när man lämnat bastun. Det blev förhör på psalmverser, och kunde man ej klara sig, var det bara att ta emot slag av *julgåsen*, som var en äldre, "förständig" person klädd i en avig luden päls.

När alla badat och fått sitt av *julgåsen*, var tiden inne för julmaten, vilken då bestod av gröt, bröd, kokt kött, fisk och brännvin. Gröten sattes upp på bordet i två stora träfat. En träsked (spån) lades framför varje ätande. När alla satt sig, togs *peresupen*, och så började man äta gröten, som serverades med öl. Mjölkk fanns nämligen ej den tiden på året. Man tog skeden och vätte den i ölkappen, slickade av den i munnen, tog gröt i den från det gemensamma fatet samt förde den åter till munnen och rundade av gröten till en lagom stor tugga. Nu doppades skeden med gröten i ölkappen, varvid den bakre delen av skeden fylldes med öl, och så var tuggan färdig att vandra tillbaka till munnen. Strax därpå förkunnade rörelsen i adamsäpplet, att gröttuggan vandrat all världens väg. Samma procedur fortsatte med avbrott för suparna.

Sedan togs julhalmen in. Innan man började leva om på den, tog de äldre, som ville veta sin livslängd, en näve halmstrån från golvet och kastade den mot åsen i stugan. Så många strån som fastnade i springorna, så många år kunde man räkna sig till godo att leva. Husbonden skar en mängd brödsivor och gick till ladugården för att dela ut dem till kreaturen. Det var jul, och alla varelser skulle känna det. Sedan tog han en krita och ritade korstecknet över alla dörrar till fähusen. Detta tecken skulle skydda mot olyckor under året. Inne i stugan tumlade man om av hjärtans lust. Både små och stora låg *oba båse*. Ju bättre söndertrampad halmen blev, desto rikare skördeår skulle det bli. Därför gällde det att rasa så mycket man orkade. Dryckesvarorna flödade och man glömde sorg och bekymmer. Tallharpan, som ej fått användas under advent, kom fram, och det blev musik.

På julumorgonen åkte man från varje gård till julottan. Gudstjänsten var kanske ej för alla det viktigaste. Många var ute för att åka i kapp på hemvägen. Husbonden brukade strax efter predikans slut gå ut och ordna med hästen, och när

Sol på svarta vingar

*Nu komma dessa svarta fåglar åter,
och solen lyser gul på deras vingar,
förrn glädjens sista stråkdrag skyggt förklingar
och kvällen sjunker ned och gråter.*

*O, varför, varför komma dessa andar
och sarga mig till döds från dag till dag?
Jag är så gränslöst trött och djupt förpinad,
jag orkar icke värja mig mot deras slag.*

*Nyss lekte röda pärlor i min bägar
som löjets återglans i själ och öga,
och livets friska vågor gingo höga,
i solljus glänste alla mina vägar.*

*Men in i hjärtats mest fördolda skrymslen
slår skuggan tung av natt och ve och död.
Jag ligger domnad i en namnlös fasa,
tills kanske än en morgon lyser röd.*

—n.

gobben började ringa ut, sprang alla till sina slädar, och så bar det av i rykande fart allt vad de små krakarna förmådde. Hästarna fick betala drygt för sin brödbit. Ju förr man kom hem, desto bättre tur skulle man ha med arbetena under sommaren. Den som kom sist och ej förmådde köra förbi någon annan, skulle ligga efter med arbetet under hela året. De hemmavarande som hade utsikt över vägen stod och räknade i vilken ordning hästarna kom. Kunde man inräkna sin egen i början, var allt väl och då kunde man ta många och stora supar, ty då följde lyckan en. Var ens häst däremot på slutet och man hotades med att få ligga efter med arbetet, skulle man också ha sig litet "tröst".

Efter hemkomsten från kyrkan vankades det julkorv. Den kokades i vatten och serverades i ett stort träfat mitt på bordet. Den äts med bröd och sås av det spad, vari den kokats. Man doppade i den gemensamma såskoppen och bet av ändan på korven, som hölls mellan fingrarna. Såsen sipprade mellan fingrarna, vilka man slickade av med tungan.

Hade man en giftasvuxen son i huset och det var ont om arbetskraft på spinnsidan, så skulle det givetvis bli bröllop. Vad var väl naturligare än att bröllopet skulle firas under julen, då man ju ändå hade både öl och mat. Man höll rådslag i huset, det bestämdes vilken flicka som skulle frias till, och så blev det bröllop. Men bröllopfirandet är en annan historia.

Svensk medborgares rättigheter och skyldigheter

Mer än tre fjärdedelar av samtliga estlands-svenskar i Sverige ha upptagits till svenska medborgare. Det kan vara skäl att se efter vilka *rättigheter* det svenska rättssamhället erbjuder sina medborgare ävensom vilka ofrånkomliga *plikter* vi ha mot samhället.

Svenskt medborgarskap förvärfvas genom födelsen, om fadern (eller, i fråga om barn utom äktenskap, modern) är svensk medborgare. Svensk medborgare blir också den utländska kvinna, som gifter sig med en svensk man. Konungen kan även genom naturalisation upptaga utlänningar till svenska medborgare, vilket framförallt kommer i fråga för estlandssvenskarna.

I viktiga avseenden intar en svensk medborgare en annan rättsställning än en utlänning som är bosatt i Sverige. Så äga t. ex. endast svenska medborgare rösträtt vid offentliga val, ämbeten äro med vissa undantag dem förbehållna o. s. v. Däremot råder mellan svenska medborgare inbördes full jämlikhet. Numera spelar börd, yrke, härstamning, förmögenhet eller politisk åskådning ingen som helst roll. Detta är ett förhållande som är särskilt värdefullt och som bör uppmärksammas. Jämlikhetsidéen har ingalunda varit oomtvistad och att man fortfarande ej kan tala om jämlikhet i en del länder är alltför välbekant.

I många stater givas i grundlagen särskilda bestämmelser om vissa medborgerliga rättigheter som ansetts vara av speciellt stor betydelse. Bekanta äro de utförliga bestämmelser om medborgerliga rättigheter, som givas i de amerikanska unions- och statsförfattningarna. Liknande bestämmelser finnas ej i svensk grundlag eller allmän lag. I viss mån kan emellertid en berömd paragraf, den 16:e, i den svenska regeringsformen sägas vara ett motstycke till de s. k. rättighetskatalogerna i främmande länders författningar. Innehållet i denna paragraf återfinnes till väsentliga delar i den gamla svenska landslagens konungaed. De ålderdomliga ordvändningarna lyda sålunda:

”Konungen bör rätt och sanning styrka och befordra, vrångvisa och orätt hindra och förbjuda, ingen fördärva eller fördärva låta till liv, ära, personlig frihet och välfärd, utan han lagligen förvunnen och dömd är, och ingen avhända eller avhända låta något gods, löst eller fast, utan rannsaking och dom, i den ordning, Sveriges lag och laga stadgar föreskriva; ingens fred i dess hus störa eller störa låta; ingen från ort till annan förvisa; ingens samvete tvinga eller tvinga låta, utan skydda var och en vid en fri utövning av sin religion, så vitt han därigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer. Konungen låte en var bliva dömd av den domstol, varunder han rätteligen hörer och lyder.”

Denna paragrafs huvudsyfte är att skydda den enskilde mot övergrepp från den styrande mak-

tens sida och fastslå dennas plikt att i sitt handlande hålla sig inom lagens rāmärken. Inom vissa gränser skall medborgaren få ha frihet och kunna handla på eget ansvar.

Personlig frihet är oss tillförsäkrad, så länge vi ej förbryta oss mot lagarna. Slaveri är förbjudet sedan 1300-talet. Livstids straffarbete kan den få, som försätter någon i slaveri. ”Hemfriheten” är garanterad; endast genom stöd av lag kan t. ex. husrannsakan ske. Polismyndighet har ej rätt att utspionera, vad som yttras i den enskilda familje- eller sällskapskretsen. En svensk medborgare får fritt välja sin vistelseort inom landet.

Säkerhet till *äganderätten* utgör den fasta grunden för den svenska rättsordningen. Staten skyddar en svensk medborgares egendom mot enskilda personers angrepp. Men staten får ej heller själv taga medborgarens egendom i besittning annat än med stöd av lagen.

Religionsfrihet är tryggad. Ingen kan tvingas att bekänna sig till en religiös åskådning, som han ej omfattar. Till *enskild* husandakt har ingen präst, kyrkorådsmedlem eller polismyndighet rätt att fordra tillträde. Medlemmar av evangelisk-lutherska kyrkan få sammankomma till *gemensamma andaktsutövningar* utan vederbörande prästerskaps omedelbara ledning. Ännu år 1859 kunde den som höll bönesammankomster i sitt eget hus straffas med ända till 2 års landsflykt. Enligt 1873 års ”dissenterlag” står det numera fritt för envar att efter fyllda 18 år anmäla utträde ur svenska kyrkan för inträde i annat kristet trossamfund.

En viktig medborgerlig rättighet som omgivits med grundlagens speciella garanti är *tryckfriheten*. Det står var och en fritt att utgiva tryckta skrifter. Missbruk av denna frihet kan dock medföra åtal inför domstol, där en jury avgör, om skriften skall anses som brottslig eller ej. Även alla offentliga handlingar och protokoll få i princip i tryck utgivas av en svensk medborgare. Denna rätt är av ofantlig betydelse för kontroll över förvaltningen och rättstillståndet i landet. Det fria ordet är ett livsvillkor för friheten i ett land och en av det demokratiska statsskickets förutsättningar.

Yttrandefrihet, *föreningsrätt* och *församlingsrätt* äro erkända som självklara medborgerliga rättigheter, fastän därom ej stadgas i lag. Medborgarna skola fritt kunna uttala sina åsikter i tal och skrift. Självfallet göres vissa inskränkningar i denna rätt, såsom för hädelser, ärekränkningar, sedlighetssårande uttalanden etc. — Föreningar kunna bildas för vilket lovligt ändamål som helst utan att myndigheternas samtycke därtill fordras. — Så länge intet olagligt eller störande av allmän ordning förekommer på en sammankomst, kan offentlig myndighet ej upplösa densamma.

Sedan 1864 råder i princip *närings- och arbetsfrihet*. Före nämnda år fick handel och hant-

verk utövas endast av den som vunnit burskap som borgare i en stad. Den enskilde får dock ej utöva sin näringsverksamhet efter behag utan måste iakttä en mängd föreskrifter ur bl. a. hälsovårds- och ordningssynpunkt. Inga principiella inskränkningar finnas i rätten att välja yrke eller sysselsättning.

För ålderdom och invaliditet är det för svenska medborgare sört genom *den allmänna folkpensioneringen*. Sålunda utgår allmän ålderspension till var och en som fyllt 67 år. Folkpensionen omfattar således hela folket. Endast 8 länder hade 1945 allmän folkpensionering. Genom 1946 års lag om folkpensionering ha pensionerna gjorts så stora, att de i flertalet fall beräknas vara tillräckliga för en knapp försörjning.

Likheten inför lagen har länge varit erkänd som en svensk rättsgrundsats. — *Rätt till undervisning i folkskola* har varje svenskt barn.

Svensk medborgare har *rätt att skyddas mot utlämning till främmande makt*, även om han är för brott i främmande stat misstänkt eller där åtalad eller dömd.

Nu nämnda rättigheter kallas för *allmänna medborgerliga rättigheter*. Ovan har påpekats att endast svensk medborgare har rösträtt vid offentliga val; denna förmån kallas för en *politisk rättighet*. Sedan den *allmänna* och *lika* rösträtten under åren 1918—21 genomförts, intager Sverige i fråga om politisk frihet en framstående plats.

I vissa främmande författningar har införts bestämmelser även om *medborgarnas skyldigheter* gentemot staten. Något behov av att grundlagsfästa regler av detta slag har ej synt behövt i Sverige. Man anser det vara självklart, att medborgarna skola lyda statens i laga ordning givna befallningar. Utan *lydnad för lagarna* kan ett rättssamhälle ej bestå. Svensk lag skiljer på *positiva och negativa plikter*. Enligt de förra fordrar staten att den enskilde skall företaga vissa handlingar. I det senare fallet begär staten att den enskilde skall förhålla sig passiv.

Till de positiva plikterna hör bl. a. *skattskyldigheten* och *värnplikten*. Genom att fullgöra vår skatteplikt bidra vi till upprätthållandet av statens (och kommunernas) verksamhet. Förr var det vanligt att denna skyldighet fullgjordes i form av dagsverken, väghållning, skjutsplikt o. s. v. Den moderna staten har övergått till penninghushållning och de erforderliga penningmedlen kräver den av medborgarna. — Varje vapenför svensk man har enligt värnpliktslagen skyldighet att med sin person bidra till fosterlandets försvar.

Det är emellertid de negativa plikterna som förhärskar. Staten nöjer sig i stort sett med att medborgarna icke företaga sig något som är förbjudet i lagen.

Slutligen bör framhållas, att av en god medborgare fordras vakenhet för tidens frågor och en fri och självständig åsiktsbildning. E. N.

Minnen från Svenskestland

Fjärdedag pingst år 1900, för snart ett halvt århundrade sedan alltså, forslades ett par Uppsala-studenter och deras ej alltför skrymmande resgods på två fjäderlösa vagnar, dragna av var sin häst, vägarna fram från Vippal till Rickul. Den ene var Jakob Blee, bördig från Höbring i Rickul, men redan då sedan några år studerande i Uppsala. Som vi alla veta, avled han förra året, 80 år gammal, efter ett långt liv, som han särskilt velat ägna åt studium av sin gamla hembygd och dess historia. Den andre Uppsala-studenten, som i den främsta vagnen trängdes med honom om utrymmet i hö't bakom körsvennen, var undertecknad. Våra kappsäckar reste för sig själva i den andra vagnen med egen kusk.

Det var första gången jag närmade mig den svenska bygden i Estland, och jag har ej under årens lopp glömt det starka intryck den gjorde. Här i dessa gråa låga stugor i byarna Höbring, Gam(mal)byn, Haversved, Rickul bodde alltså sedan urminnes tider mina svenska stamfränder, här hade i århundraden det svenska språket talats mitt i en främmande omgivning. Här kunde vi vid genomfarten hälsa "goan da" och få svaret på gammalt gott svenskt sätt: Gud signe!

Det var just för att studera detta äkta gamla svenska tungomål som jag hade styrt färden hit ut, och Jakob Blee, som redan i Uppsala hade börjat lära mig sitt modersmål, hade följt mig för att sätta mig in i sin hembygds förhållanden.

Det dröjde inte länge förrän jag hade fått vänner i de olika byarna, som förstod vad saken gällde och som gärna ville hjälpa mig. Skollärare Brandt i Höbring och hans unge son Valdemar, Skolus-Välde, voro särskilt intresserade. En dag överraskade mig Välde med att ha skrivit ihop en lång historia om hur Graise arbetade med roa-skerde opa Oamusahorva å traïm i rian. Det blev en trevlig skildring, som jag har kunnat införa i min bok om Nuckömålet (i Svenska Landsmål). Många gamla ordspråk och gåtor fick jag också av mina nya vänner i Höbring och de andra byarna, t. ex. gåtan om "rocken": sitor som baron, kerar som graff, bara trampas som än gamlan hund; eller om "skuen": ain rätt mä får rompar, och många andra.

Mycket god hjälp hade jag också av "kästarn", Johan Nymann. Han hade förut alldeles av eget intresse börjat skriva ner en ordbok över det märkliga svenska språket, som var hans modersmål, och han hade den stora vänligheten att både skänka mig denna påbörjade ordbok och att gå igenom den med mig. Ofantligt mycket lärde jag mig av honom både om ordens betydelse och deras olika former i det levande språklivet. Bl. a. fick jag en skildring på Nuckö-språket av gamla förlovnings- och bröllopsleder. Han hade blivit en verkligt lärd man, där han satt i den ensliga kästargården på Nuckö-slätten, allt medan han skötte sina många sysslor som kästar och träget arbetade för sin och familjens dagliga bröd, med

En utvandring

Lars Laurén berättar:

Det var 1885. Jag var tio år; min bror var tre år och min syster sex år äldre än jag. Då kom "bjudning" till folket att fara till Saratov i Ryssland för att få jord. Två ormsöbor for ut för att se landet och kom tillbaka med "stor håjtsaxena må se — håjtsaxe stort borrat som svinrompa, mång roar koner ute". Många ormsöbor beslöt sig för att fara och anmälde sig hos "velde".

Vi bodde i Norrby, där nu Mangsa är. Far sålde huset till enby-bor. Vi satt och åt ännu, då de kom dit med hästar runt stugan och började riva taket. Ingen talade i förväg om något för barnen. Tredjedag påsk for vi.

En rumpo-jakt förde oss till Baltischport, och därifrån åkte vi tåg till Nischni-Novgorod. Där var pengarna slut. Jag låg där sjuk i koppor i sex veckor. Far och mor och syskonen tiggde ihop 6 rubel. För dem köpte de en liten "ruppa", och med den seglade vi sedan nedför Volga-floden omkring 600 verst.

---

håi-gära m. m. Hans påbörjade Nuckö-ordbok finnes nu förvarad i Uppsala Landsmålsarkiv. Den är ett värdefullt förarbete för den ordbok över Nuckömålet, som jag hoppas själv snart kunna lämna till trycket.

Nuckö-lärarna Johan Nymann, Hans Pöhl och Nikolaus Blees, dessa mina bortgångna kära vänner, de voro, tillika med den ännu levande Joel Nyman, Johans äldste son, de första som riktigt klart insågo, hur viktigt det var för estlandssvenskarna att hålla på sitt svenska språk. Så kunde de också, när Estland fick sin frihet vid slutet av första världskriget, ställa sig i spetsen för sin lilla folkgrupp och framföra dess krav på kulturell autonomi. Tack vare dem och deras samtida och något yngre medhjälpare kunde estlandssvenskarna under Estlands lyckliga tjugo år höja sig och hävda sig som en säregen folkgrupp i det fria fosterlandet.

Varmt i hjärtat känns det på en gammal estlandssvenskarnas vän att nu tänka tillbaka på dessa gamla tider.

"Ett märkligt ödes kretslopp är fullbordat". Men åter och åter erinrar jag mig en liten skildring av min gamle vän och skolkamrat Albert Engström huru denne och hans konstnärsvän Anders Zorn en sensommardag 1905 närmade sig Odensholms kust i Zorns segelbåt. Plötsligen hörde de från en båt som närmade sig det svenska tillropet: "Fall maira. En storan stain är frafere." Och när Odensholmsbon hade kommit upp på deras egen båt, säger han: "Äro ni svenskar?" Sedan det bejakats, kom ordet: "Vi äro av samma stam. Gud välsigne!"

Det ordet gäller — nu som i gången tid. Det gäller ömsesidigt.

Gideon Danell.

Då vi seglade utför strömmen, låg vi om nätterna på stranden i någon buske med båten bunden vid pappas fot, för att ingen skulle komma åt att stjäla den. Ibland seglade vi med ett rutigt "ormse-teld" som segel. Till slut sålde far båten för 6 rubel, och vi fortsatte till fots mot Samara. Under hela vägen tiggde vi mat och låg om nätterna hos bönder. Ryssarna var vänliga, och vi fick mera än vi kunde bära.

En gång mötte vi kirgiser eller tatarer i tältvagnar vid vägen. De frågade min mor: — Vad kostar flickan?

Mor och far blev skrämnda, och vi gick fort därifrån. Kort därpå kom vi till en gård, där vandrarfolket hade stulit en häst. När bonden av oss hörde var följet höll till, tog han genast en annan häst, for efter dem och fick verkligen tillbaka sin stulna häst. Sedan var han mycket vänlig emot oss.

Somliga dagar orkade barnen bara gå 4 verst, andra dagar ända till 30. De flesta andra utvandrare lämnade Ormsö senare än vi, men de for förbi oss, där vi fick gå till fots.

På ett ställe hade en stor "krunasman" dött. Folk sa åt oss: — Gå dit och ät! För det var där brukligt så. Vi gick dit och åt oss genast mätta på "tattar-grait — svart grinir". Men sen kom det andra "go matar" fram, men då kunde vi intet äta mera. Vi hade varit så dumma och genast ätit oss mätta.

Ifrån Samara tog vi hjul-ångare för våra 6 rubel till staden Pakrovski-Derevni. Därifrån fick vi följa en bonde med parhästar till byn Baldinski-Derevni, och så var vi då äntligen framme.

I byn bodde endast ester. Somliga ormsöbor kom till en annan by, men familjen Åkerman från Borrby — 4 personer — och vi var grannar. Esterna som bodde där, kokade ägg som vi kokar potatis — så bra hade de det.

En liten å rann om våren fram med vatten och gyttja. Dit kom det djur i oändlighet för att dricka. Det var liksom en damm där, och längs den hade byn byggts. Men någon sjö var det inte i närheten. Ingen skog, men grovt gräs, som vi plockade att göra upp eld med. Annars eldade man med torv, dynga eller halm. Husen var av stampad jord. Runt byn var slätten stor som Östersjön.

Vi fick ligga i en bondes "boskashus". Så sjuknade min mor i en smittosam sjukdom. Många ormsöbor, ovana vid klimatet, blev sjuka, och somliga dog ännu efter återkomsten till Ormsö; smittade hemmafolk också. Far var inte hemma, då mor dog. Han var ut "opa baias bre" åt oss. Då han kom hem, var mor död. Hon låg i ett hörn av lagården. Syster och jag gick till Åkermans. De bodde i ett skjul och låg på en lave, som de gjort åt sig. Min sjuke bror orkade inte gå utan låg kvar i lagårdens andra hörn. Ingen tog in oss för smittans skull. Efter en vecka dog bror.

Så var "rådn" slut för far. Vi fick 10 dessetin jord, men vi "had änt skifol elldor ingenting". "Mora do å, å båna vor små", så far ville till-

Vilka voro de och vart ha de gått?

Det var sommar och estlandssvensk dag på Tollare. Där talades om hembygden och i samband därmed nämndes de, som för länge sedan, någon gång på 1800-talet hade lämnat Estlands svensksbygd och flytt till Sverige.

Varför övergåvo dessa sin hembygd? Jakob Blees besvarar denna fråga i sin bok Estlands-svenskarnas historia: "En vacker sommarkväll, när folket i byn gått till vila, samlades fem, sex unga män på överenskommet ställe, gingo till stranden, togo den utsedda fiskarbåten och rodde över till Sverige. — — — Men planen på den förestående resan måste hållas hemlig. Det hände dock, att sonen mötte sin mor på gatan, när han vid kvällens inbrott gick bort, och icke kunde låta bli att ta farväl av henne. De sågo varandra sista gången, de kände det så. Men beslutet var oryggligt, det kunde icke vara värre att ligga på Östersjöns botten än att fullgöra sin långa värnpliktstjänst bland moskoviterna." — — — Så förtäljer Jakob Blees och tillägger: "Ibland anställdes riktiga jakter i hemmen och i byarna på de unga männen."

Det är självfallet, att många unga män under sådana förhållanden försökte ta sig över till Sverige, där de kände sig höra hemma med släktskapens och språkets rätt.

Men vilka voro de och vart ha de gått? Kan man finna spår av dem nu? Finns manne någon av dem ännu i livet? Var äro deras ättlingar? Vi skulle vilja leta fram släktskapsbanden mellan dem och deras yngre stamfränder, som nu i sen tid under likadana förhållanden kommit till Sverige.

*

baka till Ormsö. Han kastade bort passen för att få följa med fångtransport (gratis) tillbaka. En månad kanske vi var där i byn. De flesta ormsöbor, 30—40 personer, kom tillbaka för egna pengar. 7—8 stycken stannade där. Åkermans kom tillbaka i fångtransport liksom vi. Jag fick åka med barnen, men de vuxna måste ibland gå 4 i bredd med handklovar och kedjor fästa vid varann. Några soldater följde med som vakt. "Hongran fick man vara å frus mä heste — inga kler å..." Några dagar före jul kom vi till "hakarettarn" (Hakenrichter) på Pasklep herrgård. Julen var vi där än, men sen kom "Ormse talitan" för att hämta oss, och vi fick åka över till Ormsö i släde.

När utvandrarerna lämnade Orsmö, satte "herrn" genast andra i deras ställe på gårdarna. De återvändande fick klara sig bäst de kunde. Vi kom till Norrby Pålsa, min mor hade varit därifrån, och där fick vi bo i deras kammare. Far stannade några år där som lösman, systemen gick "opaten" till Fäll Simasa och jag kom i tjänst hos bönder. Sedan jag blev 13 år har jag förtjänat mitt uppehälle själv.

V. A.

De voro icke många, dessa ormsöbor eller nucköbor, som för ett sekel sedan styrde sina farkoster mot den sjunkande solen. Men de försvunno icke, de slukades ej spårlöst upp av omgivningen. Vi skulle nu vilja träffa deras ättlingar och i vår berättelse ge dem liksom en flick av deras faders gamla bygd i Estland. Detta är kanske romantik. Ja, men där finns också klang av äventyr och historia. Där finns även tårar och vedermödor. Vi kunna ej suddas ut dessa rader ur minnenas bok.

Spåren efter dessa gamla estlandssvenskar leda till Roslagsbygden. Där ser jag en reslig blond skolflicka, som bor hos sina föräldrar i en villa vid en vik i Roslagen. Till henne ha estlandssvenskarna en hälsning. Hennes farfars far var en av dem, som för hundra år sedan rodde över till Sverige från Svenskestland. Han var kanske från Ormsö, den högväxte Johan Ahlström. Det var tre den gången, han och hans kusin, som också hette Ahlström, och så Svärd. På sin äventyrliga färd togo de sig först fram till Lidö-Arholma. Där skildes de, men de försvunno icke spårlöst. Deras ättlingar äro en arbetsam och strävsam släkt, som genom flit och duglighet har arbetat sig upp här.

Varför reste Johan Ahlström hemifrån? — Hans far hade troligen en längre tid varit i rysk militärtjänst. Sonen ville ej genomgå samma öde, och så rymde han och hans två kamrater. Denne Johan Ahlström var först snickare men blev sedan jordbrukare. Han gifte sig med en flicka från Grisslehamns- eller Häverötrakten. De voro en tid arrendatorer på Rådmansö. De fingo två barn, som hette Johan och Josefina. Johan dog 1931 vid 65 års ålder. Gamle Johan Ahlström själv var under senare delen av sitt liv som änkling bosatt hos sin dotter på Vätö. Han dog i början av 1920-talet vid mer än 80 års ålder och är begravnen på Vätö kyrkogård. Hans dotter dog för två år sedan.

Johan Ahlström har tre barnbarn: Johan Erik, Einar Johan och Ester Karolina, vilka alla ha sina hem på Väddö. Av dessa är Einar Johan byggmästare och bosatt i Hammarby, fru Ester Andreasson bor i Stridsboda och Johan Erik, fadern till skolflickan, som jag nämnde, har sitt hem i Brevik. Hans fru heter Elisabeth, född Anjou och är av vallonsk härstamning. Det är hon som varit min sagesman. Hennes man har i 25 år varit i lotsverkets tjänst och tjänstgör nu som fyrvaktare och förste maskinist på ett fyrskepp ute i Bottenhavet.

Han började sin bana som lotslärling ombord på ångaren Stockholm och innehade sin första extra ordinarie tjänst på fyrskeppet Almagrundet. Den gamle Johan Ahlström hade — som jag redan nämnt — även en dotter, Josefina. Även om hennes barnbarn kan jag lämna några upplysningar. Av dem är Tore Westerlund polisman i Stockholm och dennes bror Valter maskinist på en av Gotlandsbåtarna.

Efterkommande till Johan Ahlströms kusin äro bosatta i trakten av Faringe eller Uppsala, dit

Runöminnen

av Alexander Samberg

Författaren har inkommit med ytterligare en artikel, vilken han betecknar som avslutning på sin Runöserie. Samtidigt ber han få göra följande rättelser till tidigare artiklar i samma serie: i Kustbon nr. 3, 1947 står Gallusbacken, skall vara Galbisbacken; i nr. 4, 1948 står dr Handen, skall vara dr Axel Hander. Red.

Mot gamla förlegade föreställningar och förvänd uppfattning fick syster Emma ofta gripa in. Hennes ingripanden präglades av klokhet och kraft. De hygieniska förhållandena på ön förbättrades betydligt under de sista åren. Vid läkarundersökning i Sverige har dock några fall av lungtuberkulos konstaterats bland de hitflyttade runöborna. En del av de sjuka har redan tack vare god sanatorievård tillfrisknat. — Runö var i många avseenden en idyll, men en idyll med skuggsidor.

I juli 1943 lämnade diakonissan Emma Johansson Runö och flyttade tillbaka till Sverige. Mitt under brinnande krig hade hon tappert stått kvar på sin post som en symbol för det hjälpsamma Sverige, som en fast punkt i de skakande händelserna runt omkring. Hon kände sina runöbor,

deras stamfader flyttat kort efter sin ankomst till Sverige.

Svärd, som bosatte sig på Arholma, fick en son, som är gift och bosatt i Söderby-Karl. Han har inga avkomlingar. Svärds hustru, född Olander, var från Väddö.

Dessa äro emellertid icke de enda ättlingarna till estlandssvenskar här i Roslagen. Sålunda har folkskollärare Rydén i Uppsala meddelat, att även han härstammar från ormsösvenskar i Norrtälje. Avkomlingar till estlandssvenskar, troligen från Saxby på Ormsö, finna vi även i Westerbloms pensionat och diversehandel i Spillersboda.

* * *

Detta är de uppgifter jag kunnat samla om män av svensk stam, vilka långt före oss foro samma väg, som vi nu ha farit. Det är berättelsen om en folkspillra, som flytt undan nöd och förtryck men också drivits av längtan till sitt urhem och sina stamfränder. Det är berättelsen om svenskens längtan till äventyret och det okända, om hans kärlek till frihet och hans samhörighet med stammen. Vi hälsa ättlingarna till dem, som långt före oss vandrade den mödosamma väg allt svenskskallet från Estland under de senaste ofärdsåren fått gå för att finna frihet och trygghet.

Alexander Samberg.

och vi behövde henne. I Runös sociala och andliga liv har hon genom sin gärning ristat in sitt namn. Vi välsigna henne för hennes vänsälla väsen, tappra, varma hjärta och rättskaffens sinne.

En ousbärlig person var även barnmorskan. Den sista som innehade denna befattning var fru Elisabeth Lorentz, dotterdotter till f. d. pastor Dreijer. Övriga bemärkta personer på Runö i senaste tid voro ordföranden i kyrkorådet Johan Österman, klockaren Henrik Lorentz, organisten och kommunalsekreteraren Thomas Lorentz, lärarinnan fröken Maria Blees och pastorsdiakonen John Isaacsson. Maria Blees tog sig över till Sverige tillsammans med Fredrik Österman och hans anhöriga, vilka en disig sommardag 1944 avseglade från ön. Pastor Isaacsson flyttade till Sverige i maj 1943.

Min vistelse på Runö innebar för mig och min familj många umbäranden och besvärligheter. Särskilt de långa resorna mellan ön och Arensburg voro påfrestande. Förbindelsen uppehölls medelst en liten fiskebåt. Då jag hösten 1942, efter att ha rest i sex veckor och efter att i trettio två timmar förgäves ha sökt ta mig över i stormen, från Nuckö anlände till Runö, tillträdde jag platsen som folkskollärare därute och fick samtidigt överta predikoverksamheten inom församlingen. Här vill jag tacka Isak Melders, som var med på den besvärliga sjöresan, för all den gästfrihet, som min familj och jag under en följd av flera veckor åtnjoto i hans hem på Runö.

Nu kan man fråga sig, om jag haft någon behållning av min ofta ganska besvärliga tillvaro på ön. Jag kan svara, att den ekonomiska behållningen var så gott som ingen men den andliga desto större. Jag har fått en annan syn på ett samhälls liv och historia. Jag har lärt mig att mera värdesätta ett bygdeliv, där man minnes och värdesätter det gångna, där tradition och minnen gå i arv genom århundraden.

*

Var finnas nu de gamla runöhemmen, där allt var tradition och gammal kultur, trygghet och ro?

De voro en gång...

Den 4 augusti 1944 lämnade de flesta runöborna sina hem för att resa över till Sverige. Endast två familjer stannade kvar. Landets konturer suddades ut vid horisonten och försvunno ur de bortdragandes åsyn. Jag skall aldrig glömma dig, du gamle Isak Ullisgård, där du stod uppe på däck med din kikare och amiral Månssons gamla sjöbok i din hand och spanade mot den försvinnande ön! Och du stod länge vänd åt det håll, där du visste, att ön fanns, fastän den ej mera kunde skönjas.

*

Den sista söndagen i varje månad samlas runöborna från Stockholm och Lidingö till gudstjänst och samkväm. Ännu äro de "ett folk för sig", ett litet gammalsvenskt samhälle i hjärtat av det moderna Sverige.

Fö d e l s e d a g a r

Kristian Lagman 90 år

En av de äldsta i Sverige bosatta estlandssvenskarna är Kristian Lagman från Spithamn i Rikull. Han fyllde den 19 augusti 90 år. Det är ett händelserikt liv jubilaren kan blicka tillbaka på, ett liv fyllt av arbete, skapande och försaker. Hans livsverk har gjort honom till en märkesman i estlandssvenskt liv.

Kristian Lagmans far var arrendator vid Rikull herrgård. Redan som ung sökte sig Kristian arbete utom arrendegården. Till en början arbetade han som lärling i ett tegelbruk. Ända från sin tidigaste barndom hade han emellertid längtat att få komma ut på sjön, och vid 19 års ålder byggde han — trots sina anhörigas tvivel och avrådande — tillsammans med ett par kamrater en sump och seglade med fisk till Reval.

Det blev småningom flera och större skutor. Han byggde under de ljusa sommarnätterna, då han var ledig från arbetet på gården. Han har själv sagt, att hans tankar arbetade bäst i nattens stillhet.

Livegenskapens upphävande på 1860-talet öppnade större möjligheter för gemene man. "Människorna leva fattigt, därför att de ej göra bruk av sina tankar", ansåg Lagman. "Vill man bättre, blir det bättre". Och det blev bättre. Småningom kunde han köpa sig en egen gård, Nygård i Spithamn. Allt fortfarande låg han dock mest till sjöss. Han byggde ständigt större och bättre fartyg. Hans yngre yrkeskamrater sade om honom, att många kanske lärt sig att göra bättre beräkningar än Kristian Lagman, men ingen hade så säkert öga för den vackra formen på ett fartygsskrov som han. "Sanna", "Urania", "Rosa" äro några av de skonare, som den gamle mästaren skapat. Motorskonaren "Gerts" var det sista fartyget han byggde.

Kristian Lagman är föregångsmannen inom Svenskestlands skeppsbygge. När han konstruerade sin första lilla sump visade han därmed en ny väg att höja levnadsstandarden och upprätta förbindelser med Finland och Sverige.

Sin ålders sena höst tillbringar Kristian Lagman i Nacka utanför Stockholm. Han är allttjämt lika intresserad som förr för allt som rör sjöfarten. Han har under de senaste åren till Uppsala Landsmålsarkiv insänt talrika uppgifter beträffande fartygsbygge och seglation i Estlands svenskbygd under hans tid.

Kristian Lagman har tillsammans med sin hustru Lena, död för femton år sedan, nio barn: en son och åtta döttrar. Sonen är gift med äldsta dottern till estlandssvenskarnas andre nittioåring, Alexander Gustaf Bles. — Alla estlandssvenskar

Alexander Bles 90 år

Den 14 december fyllde f. d. hemmansägaren Alexander Gustaf Bles 90 år. Han föddes i Rikull år 1858 och växte upp på Rikull herrgård, där hans far var anställd först som kammarherre åt godsägaren, sedan som uppsyningsman över sädesmagasinen. Modern hade anställning som kammarjungfru, "stûpik".

Efter gamle baronens död på 1870-talet blevo enligt gammal sed alla tjänare uppsagda, och familjen Bles anvisades då en mindre bondgård i byn Höbring. Efter faderns död övertog Alexander Bles såsom äldste sonen gården. Det var ett hårt och strävsamt liv både med arbetet hemma på de magra åkrarna och med de obligatoriska dagsverken på herrgården, i synnerhet så länge barnen voro små. Omkring sekelskiftet tecknades emellertid köpekontrakt med godsägaren, och A. Bles stod på egen torva. Men vilka oerhörda försaker detta kostat familjen ha vi i våra dagar svårt att föreställa oss.

Icke mindre än tolv barn föddes i familjen, av vilka dock fyra dogo som helt små och två i sin bästa ungdom. Äldste sonen Nikolai, som torde vara känd för de flesta estlandssvenskar, finns inte heller mera. De återstående fem barnen äro bosatta i Sverige och svenska medborgare liksom jubilaren själv.

A. Bles har mest intresserat sig för sitt jordbruk, men har alltid haft blicken öppen för boklig kunskap och bildning. Tre av barnen ha fått läroverks- och seminariutbildning och tre ha besökt folkhögskola. Än i denna dag läser han förutom religiös litteratur även världsliga böcker och tidskrifter, ehuru synen är starkt nedsatt.

För föreningsverksamhet har han ej haft någon tid till övers. Han var dock medlem av S. O. V. under dess första tid.

Under tre olika perioder har han varit kommunalordförande, länsman i Rikull och som sådan utsågs han år 1896 av "Bondfolkets kommissarie" Vares i Reval att jämte tre andra länsmän från landet representera bönderna i Estland vid Nikolai II:s kröning pingsten s. å. A. Bles skulle representera Hapsals krets med dithörande svenskar jämte staden Hapsal, där kejsaren under sin barndom vistats någon sommar. Resan, huvudstaden och de många lysande festligheterna blevo en stor upplevelse. Bles var vid tillfället klädd i nationaldräkt, och då det blev hans tur att framträda, räckte han majestätet

känna båtmästare Lagmans livsgärning och önska honom en lugn och lycklig ålderdom. I denna önskan instämma främst hans efterkommande, barn, barnbarn och barnbarnsbarn. —n.

Anders Lilja 50 år

Anders Lilja föddes den 25 oktober 1898 i Diby på Ormsö och trädde redan som 15-åring i tjänst vid Nobelfabrikerna i St. Petersburg.

Efter att ha deltagit i första världskriget och Estlands frihetskamp flydde han över till Sverige för att bosätta sig här. Den stormiga seglatsen över Östersjön tog 11 dygn. På den tiden fanns det ingen speciell organisation som handhade inkvarterings- och arbetsfrågor för flyktingarna. Anders Lilja fick alltså i likhet med andra estlandssvenska ödeskamrater helt lita till sig själv, när han skulle bryta sig en bana här.

Sedan 1926 har Anders Lilja varit anställd hos Hermanssons metallfabrik i Stockholm och han har tillsammans med sin norrländska maka Ingeborg f. Blom tagit aktivt del i det estlandssvenska föreningslivet från dess första början. Makarna Liljas uppoffrande insats för sina stamfränder under det senaste kriget äro värda en särskild eloge. Deras gästfria hem har alltid stått öppet för alla hjälpbehövande.

Jubilaren hyllades på högtidsdagen varmt av sin chef, sina arbetskamrater och en talrik skara vänner. Härmed önskar ytterligare många bringa honom och hans maka ett uppriktigt tack för ett osvikligt socialt samvete i en skickensediger tid.

Hj. P.

Alexander Samberg 50 år

50 år fyller den 1 januari folkskolläraren Alexander Samberg, Väddö. Född i den blandspråkiga byn Korkis greps Samberg tidigt av kärleken till modersmålet, och redan som ung finner vi honom i full verksamhet på svenskhetens arbetsfält. Tidigt engagerar han sig i estlandssvenskt föreningsliv, där hans idériedom utgör en aldrig sinande inspirationskälla. Kulturföreningen Svenska Odlingens Vänner ligger hans hjärta nära. Långa avstånd och bottenlösa vägar få aldrig utgöra hinder för honom. Som lärare har han med framgång tjänstgjort just i utkanterna av svenskhetens landamären i Estland, i Vippal, på Nargö, i Birkas och Bysholm. Dessa skolor var tvåspråkiga och fordrade av sin lärare smidighet och god anpassningsförmåga. Som föredragshållare har Samberg ofta varit anlitad, och icke sällan har han klätt sina tankar i versform. Det är flykt och fart över allt som han skriver och företager sig. — Av hans vänner bland djuren må nämnas hästar och bin. Av de senare har han lärt sig, att "morgonstund har guld i mund". Bland hans många intressen märks det högkyrkliga livet. Ofta anlätades han av prästmän som tolk, och de sista åren i Estland tjänstgjorde han med H. H. Ärkebiskop Eidems tillstånd förtjänstfullt som lärarpräst på Runö.

Med den sista transporten från Estland kom Samberg 1944 med sin familj till Sverige. Sommaren 1945 möter vi honom på lärarkurser i Uppsala och våren 1946 avlägger han svensk folkskollärarexamen vid Uppsala seminarium. Sin första folkskollärarexamen hade han avlagt 1927 i Nykarleby, Finland, och estniskt lärardiplom hade han erhållit 1931. Sedan hösten 1946 är Samberg e. o. folkskollärare på Väddö, där man livligt uppskattar hans samvetsgranna arbete och rättframma sätt.

Som nitisk och duglig lärare, rakryggad och pålitlig kamrat är han avhållen och värderad av alla. Vi bringar honom allas vår hyllning på födelsedagen och önskar honom lycka och välgång för kommande år.

A. V.

salt och bröd och yttrade därvid på svenska: "Jag beder ödmjukt Eders Majestät mottaga salt och bröd från Hapsals krets". Orden översattes, varefter tsarevnan räckte honom handen. Många porträtt, medaljer och ordnar fick han som minne av högtidligheterna.

Sitt livsverk har A. Blees utfört på den egna torvan. Hans maka avled år 1937 och är begraven i Rikull. Vid 85 års ålder kom han över till Sverige, där han omhändertogs av barnen. Numera åtnjuter han folkpension och bor hos sin äldste son på Hanstavik vid Södertälje. Av hans syskon torde endast en bror vara i livet — på okänd ort i Estland. En annan av hans bröder, pastor Jakob Blees, avled för ett år sedan i Stockholm.

Alexander Blees är trots sin höga ålder vid jämförelsevis god hälsa, och hans andliga vigör är fortfarande anmärkningsvärd. Han har bl. a. till Folkminnesarkivet i Uppsala lämnat många värdefulla upplysningar om det gamla ståndssamhället i Rikull under 1800-talets senare hälft.

På högtidsdagen gå många varma tankar och lyckönskningar till jubilarerna från släkt och vänner, barn och barnbarn och sist men icke minst från hans ende sonson, som ännu ej fyllt ett år.

—s.

Estlandssvenska koralmelodier

Sommaren 1931 sammanträffade jag i min hembygd Korkis med musikdirektör Olof Andersson, som då på uppdrag av Folkmusikkommissionen samlade folkliga estlandssvenska melodier, främst koraler. Jag gjorde honom sällskap under hans

arbete i Korkis. Vi besökte flera äldre personer vilka sjöngo gamla vackra koraler för oss.

Åren gingo. Så en gång på sensommaren 1944 sammanträffade jag med Olof Andersson på Musikhistoriska museet i Stockholm. Han omtalade då, att det snart skulle utkomma en bok om folkliga svenska koralmelodier. 1945 förelåg verket i bokhandeln. Boken omfattar 176 kvartosidor och innehåller bl. a. 14 helsidesbilder av Olof Anderssons sagesmän.

I inledningen heter det bl. a.: "Föreliggande samling utgöres av tvåhundrafemtiosju koralvarianter, varav fyrtiofem melodier under år 1929 på uppdrag av Folkmusikkommissionen upptecknats från de till Sverige samma år anlända Svenskyborna. — — — Då psalmerna framför allt sjungits i hemmen, är det fullt naturligt, att så många morgon- och aftonpsalmer medtagits. Likaså måste ju alltid begravningspsalmerna ha haft stor betydelse för hemmet. Bröllopspsalmerna lågo även nära till hands att bruka. — — — Ofta omtalas, att musikbegåvningen gått i arv från släktled till släktled. Den rika, välutbildade koloraturen har således uppstått inom sådana kretsar, där utpräglat musiksinn förelagat. Vi stanna i beundran inför allvaret i deras strävan och glädja oss åt vad svenskar kunnat dana och utveckla i individuell och nationell anda. Man kan i sådana fall fastslå resultaten av en folklig kompositionsverksamhet, de må nu härröra från någon enstaka auktoritativ musikpersonlighet i menighetens egen mitt eller utgöra summan av en ombildningsprocess. — — — Tack vare sin obundenhet av orgel och harmonisering ha de så småningom avvikit från sin ursprungliga lydelse och på olika sätt varierats. De kunna betecknas som rent folkliga tonskapelser, diktade av individuellt musikaliska personer bland folket självt."

Denna koralsamling borde pryda varje estlandssvenskt hem. Den är en av dessa ej alltför talrika publikationer, som verkligen ger något av det bästa, som framsprungit ur den estlandssvenska folksjälen. Det kulturhistoriskt värdefulla arbetet är utfört med noggrannhet och vördnad inför ämnet och för allt detta äro vi såväl upptecknaren som de institutioner och personer, som ekonomiskt stött verkets tillblivelse, mycket tack skyldiga.

Alexander Samberg.

Folkliga svenska koralmelodier från Gam-malsvenskyby och Estland, samlade av Olof Andersson. Med inledning av Tobias Norlind. Svenska Kyrkans Diakonistyrelses Förlag, Stockholm 1945. Pris 15:— kr.

Stjärngossespel

med text, noter och anvisningar

Stjärngossarna hör på många håll till de mest populära inslagen i julfirandet. Den gamla seden hann aldrig att helt dö ut vid början av 1900-talet,

innan man avsiktligt tog upp dess traditioner. Den lysande stjärnan och pojknarnas sånger har också på ett lyckligt sätt lyckats förena bibliskt och svenskt. Det har emellertid varit svårt att få text och melodier till olika stjärngossesånger och framför allt omöjligt att finna texten till det lilla skådespel, som stjärngossarna av gammalt brukade utföra, då de kom på besök i hemmen.

För att råda bot på denna brist har Nordiska museet låtit utgiva ett gammalt stjärngossespel med text, noter och anvisningar om utförandet. Spelet har arrangerats och kommenterats av vår främste kännare av dessa julseder, professor Hilding Celander, som under en lång tid som skolrektor även fått praktisk erfarenhet av spelets utförande i skolor och föreningar.

Hilding Celander: Stjärngossespel.

Pris 2:— kr. Nordiska museet.

Meddelande

Härmed vilja vi rikta läsekretsens uppmärksamhet på att två inbetalningskort, vilka avse dels prenumerationsavgift för Kustbon 1949, dels årsavgift för medlemskap i S. O. V. 1949, medfölja första numret av Kustbon nästa år. Vidare bör påpekas, att ett stort antal medlemmar i föreningen ej erlagt årsavgift antingen för 1947 (2:— kr.) och 1948 (3:— kr.) eller enbart 1948. Dessa avgifter kunna insättas på Kustbons gironr. 197207 resp. S. O. V:s gironr. 351311 eller också sändas med postanvisning till Kustbon eller S. O. V., Tunnelgatan 23³, Stockholm. Glöm ej att ange, vad inbetalningen avser och skriv alltid ut Ert eget namn jämte fullständig adress.

Red.

Gustaf Adolfsamkväm i Stockholm

Den 6 november högtidlighölls i år av Svenska Odlingens Vänner med ett stämmningsfullt samkväm i Timmermansgården på Södermalm.

Högtidstalet hölls av fil. mag. Alvin Isberg, som underkastade uttrycket "den gamla goda svenska tiden" en kritisk granskning enligt den moderna historieforskningens metoder. Han fann att den svenska epoken i Estlands för övrigt så mörka historia trots krig och svält ändå utgjort en ljuspunkt, om ej genom annat så dock på grund av den goda vilja de svenska konungarna visade. Tyvärr, sade talaren, stötte genomförandet av de många planerade förbättringarna ofta på oöverstigliga hinder i form av ständiga krig, dåliga förbindelser mellan Estland och Stockholm samt inte minst de inhemska makthavarnas kraftiga opposition.

Härefter föredrog magister Lagman några avsnitt ur den med stort intresse motsedda estlandssvenska ordboken av rektor Danell. Dessa brottstycken gävo vid handen, att det här ej är

fråga om en i allmänhetens ögon mer eller mindre torr ordbok i vanlig bemärkelse utan att det fastmera rör sig om en intressant och allsidigt belysande framställning av estlandssvenskt arbete, gamla seder och folktro från gånga tider, allt uppgifter av stort kulturhistoriskt värde, som härigenom räddats för eftervärlden. Vi få alla hoppas, att boken hinner utkomma om ett år, så att den kan bli en kär julklapp i varje estlandssvenskt hem 1949.

Kvällen avslutades med gluntar och allsång samt te, varefter deltagarna, som uppgingo till hundratalet, skildes åt med önskan att få träffas mycket oftare under liknande gemytliga former.

Klipp och notiser

De estniska flyktingarna i Sverige försöker numera i allt större utsträckning illegalt ta sig över till Kanada. Sedan 1947 års början har sammanlagt 3.211 ester lämnat Sverige. Inom den närmaste tiden kommer 200 ester att från Göteborg starta en resa till Kanada — ingen av dem har inresetillstånd.

Fyra eller fem estniska flyktingsbåtar har redan anlänt till Kanada från Sverige. Dessa ester har haft stora svårigheter att ordna uppehållstillstånd där, men ingen av dem har sänts tillbaka. Tre flyktingsbåtar som lämnade Sverige i juni saknar man ännu meddelande från i estniska kretsar här. En flyktingsbåt lämnade Sverige för två månader sedan i så pass dåligt skick att den inte kom längre än till Skottland. Passagerarna sökte där arbete i syfte att förtjäna pengar till en ny båtmotor.

Eftersom esterna ger sig i väg utan inresetillstånd kan de inte anlita reguljära passagerarbåtar, utan de är tvungna att skaffa egna fartyg. De sammanslår sig vanligen i större eller mindre grupper och köper tillsammans ett fartyg. Var och en får satsa mellan 1.000 och 3.000 kr. Hitills har ett tiotal grupper på detta sätt lämnat Sverige.

Organiserandet av sådana grupper fortsätter öppet och får allt större omfattning. Förutom en större båt med 200 estniska flyktingar som står i begrepp att lämna Göteborg väntar flera smärre båtar för närvarande på att få ge sig av.

Alla som kommer till Kanada på illegala vägar får i regel skogsarbete. Flyktingar som kommit till USA har inte fått uppehållstillstånd där, utan har genom kyrkliga organisationers hjälp sänts vidare till Kanada. En del av flyktingarna har begett sig till Australien. Den illegala trafiken till Kanada har fått en sådan omfattning att kanadensiska legationen i Stockholm låtit införa en varningsannons i en av de estniska tidningar som ges ut i Sverige.

På estniskt håll i Stockholm framhålls att en av de viktigaste orsakerna till att esterna i allt

större utsträckning lämnar Sverige är att de baltiska flyktingarna här officiellt registrerats som sovjetmedborgare.

Antalet estniska flyktingar i Sverige uppgick den 1 januari 1947 till 22.821, men den 1 juli i år hade siffran sjunkit till 19.610. I dessa siffror är inte barn under 16 år inräknade. Deras antal beräknas vara 4.000—5.000.

(S.-T.)

* * *

Sekreteraren i estniska KFUM, Maxim Ratschunas, tidigare verksam i Sverige, vistas nu i Kanada för att undersöka möjligheterna för invandring av ester från Sverige. Enligt en tidningsuppgift skulle han förklarar att 10.000 ester är redo att lämna Sverige, något som på det bestämdaste dementeras i ledande estniska kretsar i Stockholm. På sin höjd kan det bli fråga om några hundratal.

Ratschunas var före sin avresa i kontakt med Nyman & Schultz, men direktör Th. Wallbeck-Hallgren dementerar en spridd uppfattning bland esterna i Stockholm att Ratschunas resa bekostats av resebyrå. Hr Wallbeck-Hallgren anser att mannen rest på eget bevåg. Ingen av flyktingsorganisationerna i Sverige har heller bemyndigat Ratschunas att uppträda på deras vägnar. Varken Estniska kommittén, Estniska nationalrådet eller Estniska nationalfonden har haft med mannen att göra.

Det kan inte förnekas, säger man inom dessa organisationer, att estniska flyktingar i viss mån är intresserade av att utvandra till Kanada. Inresetillstånd utdelas emellertid i mycket begränsad utsträckning. Flera båtlag har dock illegalt lämnat landet, och inom kort startar en båt med cirka 250 personer från Göteborg. Sammanlagt har drygt 3.200 ester lämnat Sverige senaste året, och kvar finns nu något över 19.000 vuxna.

På grund av det intresse esterna visat för Kanada har också de kanadensiska myndigheterna på senaste tiden varnat för illegala resor genom annonser i estniska tidningar. De kanadensiska järnvägsbolagen, som äger stora jordarealer utmed sina linjer, har sedan ett kvartssekel propagerat för invandring bland annat i Sverige, och på senaste tiden har en representant för ett av bolagen förhandlat i Stockholm med cirka 50 estniska familjer. Villkoren var emellertid föga lovande, och endast ett fåtal skrev under kontrakten.

De estniska organisationerna har också haft kontakt med de kanadensiska myndigheterna, varvid man framhållit att esterna skulle vara beredda att utvandra om de erbjöds liknande levnadsvillkor som i Sverige. Man har vidare påpekat att om Kanada har behov av arbetskraft, finns det möjlighet att vända sig till de estniska flyktingar som för närvarande lever i misär i Tyskland. Någon större entusiasm har alltså inte organisationerna visat för en allmän utvandring.

(St.-T.)

Striden om Korsholms län

Skall planen på att upprätta ett särskilt svenskt län i Finland — Korsholms län i Österbotten — ännu en gång skjutas på framtiden? Frågan, som ligger finlandssvenskarna så nära om hjärtat och följes med stort intresse även i Sverige, vållar för närvarande åtskillig oro i vårt grannland. När finländska regeringen, inspirerad av president Paasikivis ansträngningar att definitivt övervinna gamla misshälligheter mellan de två språkgrupperna, försökte driva igenom en proposition i ärendet på hösten 1947, ställde sig riksdagens stora utskott avvisande men led nederlag vid första läsningen i plenum, då förslaget godkändes. Senare gjorde sig oppositionen på finska sidan gällande och det bordlades över årets riksdagsval.

Nu är frågan aktuell igen och ser icke ut att ligga så väl till som man hoppats bland både finlandssvenskar och intresserade rikssvenskar. Grundlagsutskottet har föredragit att inte företa en prövning av fakta i fallet; man drar sig undan med hänvisning till att regeringen tillsatt en kommitté, som skall granska länsindelningen i riket i dess helhet, och att denna undersökning inte bör föregripas genom bindande delförslag. Denna inställning gör ett särdeles egendomligt intryck med hänsyn till att den nuvarande regeringens inrikesminister låtit förstå, att det vilande lagförslaget fortfarande motsvarar sitt ändamål och borde godkännas. Finlandssvenskarna äro begripligt irriterade och alarmerade; man frågar sig om regeringen kommer att visa sig stark nog att driva igenom propositionen.

Den på nytt uppblossande striden om Korsholms län betyder säkert inte, att den för Finland olyckliga kampen mellan nationaliteterna kommer i gång på nytt i större omfattning. Reformen berör även två andra tilltänkta nya län — och många lokala intressen utan omedelbar anknytning till språkfrågan brytas utan tvivel mot varandra. Finlands ömtåliga utrikespolitiska läge tillåter säkert inte heller en verklig inre konflikt. Ändå kan man inte värja sig för att de nationalistiska tendenserna vid frågans behandling äro avgjort olustiga. Den mot svenskheten sedan gammalt tämligen avoga stämningen bland agrarerna är inte något nytt. I konkurrensen om landsbygdsväljarna dra de emellertid med sig också åtskilliga av dem inom samlingspartiet, som numera i övrigt ha klart för sig, att det är klokast att inte söka sak med svenskheten. Vad som oroar mest är dock, att många socialdemokrater förena sig med denna falang. I Sverige skulle man bli avgjort illa berörd, om regeringen inte energiskt gör sin auktoritet gällande för att åstadkomma ett positivt resultat, som kan motiveras med den finländska grundlagens bestämmelse, att båda folkgrupperna, så vitt det är möjligt, skola få enspråkiga förvaltningsområden. (Sv. D.)

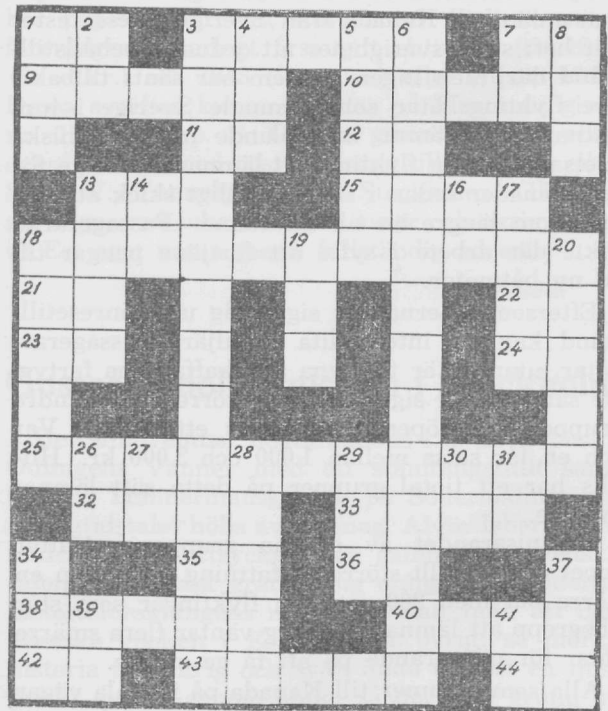
Estnisk opera i Stockholm

Utav de nära 30.000 ester som finns i Sverige är många konstnärer av olika slag, men ingen en sådan eldsjäl som *Eedo Karrisso*, operasångaren som vi hört en del gånger på Kungliga Teatern i "Bohème" och vid ett flertal konserter. Han är en helt ung man, men det hindrar inte att han för ej länge sedan 20-årsjubilerat som operasångare, och det gjorde han genom att den 17 oktober sjunga Linkerton i "Madame Butterfly" på Oscarsteatern.

Nu är det meningen att esterna skall bilda egen opera, vilken huvudsakligen kommer att spela för dem själva. De har utomordentliga sångare, och dessa har repeterat hårt på "Madame Butterfly" som gavs den 17 och 31 oktober som matiné på Oscars.

Därefter blir det närmast Göteborg och Malmö. Som Butterfly — och som regissör — uppträder en sångerska, som heter Olga Tideberg. Hon är också språkgeni och har gjort sin fil. kand. i slaviska språk vid Stockholms Högskola. Allt som allt upptar ensemblen 30 personer (AB.)

KORSORD

Vågrätt.

1. Radiotjänst är ett sådant.
3. Herre utan namnsdag.
7. Brukar det finnas vid juletid.
9. Ställförflyttningsorgan.
10. Djurvärld.
11. Bör varje kustbo kunna.
12. Kvällstidning.
13. Får ej ugnen göra.

Glöm ej att prenumerera på Kustbon!

15. Rest.
18. Namnförteckning.
21. Signatur som ibland förekommer i "Kustbon".
22. Njutningsmedel.
23. Saligare än att taga.
24. Preposition.
25. Byggnadsmaterial för andra.
32. En del angelägenheter äro av detta slag.
33. Fågel.
35. Med mera.
36. Jordrygg.
38. Kommer bara en gång om året.
40. Land i öster.
42. 1948.
43. Kan man göra t. o. m. av julöl.
44. Fisk.

Lodrätt.

1. Kommer med posten.
2. Stekel.
3. Genom dylika fingo de estlandssvenska bönderna sina gårdar.
4. Affärsman på Ormsö och hette tretton påvar.
5. Orddövhet.
6. Sover på dagen.
7. Adverb.
8. Där bör julgranen stå.
13. Läckert flygfä.
14. Enhet för stycketal.
16. Dansar man julen på tjugondedag Knut.
17. Måste man för att kunna lösa korsord.
18. Dryckesgille.
19. Ofta före jul.
20. Även där bodde det många estlandssvenskar för fem år sedan.
26. Grekisk bokstav.
27. Den finländske löparkungens initialer.
28. Rasa.
29. Ett par.
30. Sätt att färdas.
31. Träd.
34. Kan man ha med julförberedelserna.
37. Inledningen till estlandssvenskens julfirande.
39. Kronometer.
41. Tillstalsord.

Lösningarna skola vara "Kustbons" redaktion tillhanda senast måndagen den 10 jan. 1949. De två först öppnade rätt lösningarna honoreras.

Recept för julbaket

Här lämna vi några recept för julbaket, vilka vi hoppas skola vara de estlandssvenska husmödrarna till nytta.

LYSNING

ELMAR GRANBERG

och

RUT SÄLGSTRÖM

Gyttorp. Hällefors.
Vigsel i Hedemora kyrka nyårsafton 1948.

PEPPARKAKOR

650 g vetemjöl	1 msk bikarbonat
300 g socker	1 msk kanel
1½ dl sirap	½ msk ingefära
2 msk smör	½ msk nejlikor.
1½ dl gräde	

Alla ingredienserna blandas och arbetas tills degen håller ihop och verkar blank och smidig. Strö litet mjöl över den och låt den stå över natten. Kavla ut degen tunt och tag ut kakor med mått. Pensla gärna kakorna med vatten innan de gräddas, så få de vackrare färg.

MARGARETAKAKOR

200 g smör.	125 g socker
150 g siktat skorp mjöl	200 g mjöl
till garnering: några sötmandlar.	

Smör och socker röres, varefter skorp mjölet och vetemjölet tillsättes. Degen rullas sedan till fingertjocka längder, av vilka man skär bitar, som böra vara ungefär 6 cm. långa. Tryck till bitarna med en gaffel och garnera med mandelstrimlor.

HAVREKAKOR

150 g smör	2 kkp havregryn
100 g socker	2 kkp vetemjöl
1 ägg	1 tsk bakpulver.

Smör och socker röres pösigt, varefter de övriga ingredienserna tillsättes. Degen lägges i små klickar på smorda plåtar och plattas till med en gaffel.

Husmödrar!

F/a "Fiskprodukter" ekon. för. u. p. a., tel. 47 21 73, 11 96 39 tillhandahåller böckling, rökt braxen, estnisk anjovis, sardiner, salt sik, surkål, inlagd gurka, "kama", "eesti leib" m. m.

Försäljning varje vecka:

fredagar kl. 12—6 e. m.

lördagar kl. 12—5 e. m.

Kötthallen, torgstånd 17, Kornhamnstorg,
1 min. väg från Slussen.

Potatis, rotfrukter och andra trädgårdsprodukter skickas hem. (Annons)

Familjenytt

VIGSEL:

I Brännkyrka församling, Stockholm, den 15 maj 1948 mellan försäkringstjänstemannen *Algot Brun* från Nuckö och *Aurelia Olivia Brunberg* från Rikull. Vigseln förrättades av pastor Colstrup.

I Ersta kyrka, Stockholm, den 28 augusti 1948 mellan *John Valentin Vesterblom* från Rikull och *Elna Ragnhild Klippberg* från Rikull. Vigseln förrättades av hovpredikanten Sven Danell.

I Risinge prästgård den 28 augusti 1948 mellan *Hugo Pettersson* och fru *Emilie Arm*, född Blee, från Reval.

FÖDDA:

Anita Ingegerd, född den 19 januari 1948 i Torshälla, dotter till Rosalie Maria Viktorsson, född Stahl, från Rikull och Hjalmar Viktorsson, Torshälla.

Carmen Ingrid, född den 29 maj 1948 i Norrköping, dotter till Jutta Arm, född Miil, och Franz Arm från Reval.

Viveke Ann, född den 5 oktober 1948 i Arboga, dotter till Hilda Pettersson, född Alun, från Nuckö och Gösta Pettersson.

Leif Lennart John, född den 8 november 1948 i Stockholm, son till Maria Tammgren, född Salin, och Johan Tammgren (Kornblom) från Ormsö.

En dotter till Lina Dahlkvist, född Fellman, från Ormsö och Gunnar Dahlkvist. Stockholm den 26 november 1948.

DÖDA:

Hjalmar Gottfrid Brunberg, född den 7 maj 1917 i Rikull, avled den 25 juni 1948 ombord på s/s Inger.

Gertrud Salin, född den 28 mars 1899 på Ormsö, avled den 27 oktober 1948 i Doverstorp.

Bertha Elvine Berg, född den 14 december 1877 på Nargö, avled den 30 oktober 1948 i Stockholm.

Anders Emil Rönnblom, född den 16 augusti 1923 på Ormsö, avled den 4 november 1948 i Västerås.

Hermine Rosen, född Soo den 15 december 1896 i Viimsi, avled den 11 november 1948 på Singö.

Thomas Smitt, född den 1 november 1861 på Stora Rågö, avled den 16 november 1948 i Stråtenbo, Aspeboda.

Min goda Make
Vår Far och Farfar

Johan Koinberg

Född den 29/2 1876 i Rikull,
avled den 2/11 1948 i Torshälla.

Närmast sörjd och saknad av oss

BARN och BARNBARN.

samt två Systrar, Bror och Syskonbarn.

Stilla och tålig har du varit i livet,
Stilla och trött ifrån oss Du gick.
Tack lille bror, far, make för allt Du givit,
Vackert och ljusst skall Ditt minne oss bli.

Vår älskade Son,
Broder och Farbror

Hjalmar Gottfrid Brunberg

född den 7/5 1917 i Rikull, avled den 25/6 1948 ombord på s/s Inger på väg Sverige—England. Jordfäst i Fredrikshaven, Danmark. Djupt sörjd och saknad av

FÖRÄLDRAR,

Bröder och Syskonbarn.

Jag skall sova men ej evigt
snart en härlig dag skall gry.
Då Förlossaren oss väcker
till en morgon evigt ny.

Vår älskade Mor,
Mormor och Farmor

Eva Freiman

— f. Westerlund —

Född den 1 mars 1867 på Nuckö,
Död den 26 oktober 1948 i Stockholm.

Innerligt sörjd av

BARN,

Barnbarn och Barnbarnsbarn.

Vilken sällhet Dig väntar där ovan,
I det land, där de saliga bo.
Vilken fröjd Du där skall få njuta,
Uti hemmet för evig ro.